

FAKULTETSKANSLIET FÖR SAMHÄLLSVETENSKAP

Fakultetskansliet för samhällsvetenskap

Socialdepartementet

Philip Lavender

Handläggare

0766-18 6264

philip.lavender@gu.se

Göteborgs universitets svar på remiss gällande betänkandet Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024/78)

Göteborgs universitet vill framföra följande synpunkter på remiss gällande betänkandet Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024/78):

- Vi instämmer i utredningens förslag att införa ett språkrav för arbete i äldreomsorgen och menar att nivå B2 enligt GERS är en god målriktning.
- Vi instämmer att ett språkrav för anställning inte är genomförbart och att krav om tillgång till personal med viss språklig kompetens inte heller är ändamålsenligt.
- Vi delar utredningens bedömning att verksamheterna kommer att behöva olika typer av stöd i att implementera och arbeta utifrån språkravet samt i att arbeta aktivt med språkutveckling på arbetsplatserna. Därmed välkomnar vi utredningens förslag kring att utveckla olika typer av stöd.
- Vi ser positivt på förslagen att ta fram ett underlag för en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen och ge stöd för hur komvux kan integrera svenska undervisningen med innehåll i vård- och omsorgsämnen.
- Ett förslag i utredningen är att det tillsätts en utredning som ser över hur vård- och omsorgseleverna kan ges en mer ändamålsenlig utbildning i svenska språket i komvux. Vi välkomnar förslaget men menar att det är av yttersta vikt att marknadsieringens inverkan på svenskutbildningens kvalitet i komvux - till exempel genom möjlig press att bidra till genomströmning i kurserna som kan leda till glädjebetyg – beaktas i en sådan utredning.

Detta remissvar från Göteborgs universitet har handlagts av Samhällsvetenskapliga fakulteten. Institutionen för socialt arbete, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap samt Institutionen för vårdvetenskap och hälsa har inbjudits att lämna synpunkter och kommentarer. Synpunkter har inkommit från Institutionen för socialt arbete 2025-03-11 och Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap 2025-03-20 och redovisas i sin helhet nedan.

Remissvar fastställdes av Carl Dahlström, dekan, vid Samhällsvetenskapliga fakulteten 2025-03-31.

Följande är svar från professor i socialt arbete Anna Dunér, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet:

Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet har tagit del av utredningen *SOU 2024:78*. I utredningens direktiv konstaterar regeringen att bristande kunskaper i svenska språket hos personal inom äldreomsorgen har uppmärksammats i såväl tillsyn som av statliga utredningar. Det bör därför införas krav på kunskaper i det svenska språket för personal i äldreomsorgen, huvudsakligen i syfte att stärka patientsäkerheten inom vård och omsorg av äldre.

Utredningens uppdrag i korthet

- Analysera och ta ställning till vilken nivå på kunskaper i svenska som är lämplig för personal i äldreomsorgen och om kraven bör skilja sig åt mellan olika yrkesgrupper.
- Analysera och föreslå hur språkraven kan utformas, bedömas, införas, följas upp och kvalitetssäkras.
- Analysera och redovisa konsekvenserna av språkraven för äldreomsorgens personal- och kompetensförsörjning och hur eventuella negativa konsekvenser kan mildras.
- Analysera och föreslå kostnadseffektiva insatser som olika aktörer kan vidta och som kan hjälpa befintlig personal i äldreomsorgen att snabbare nå kraven på kunskaper i svenska språket.
- Utredningen ska lämna nödvändiga författningsförslag och analysera dess konsekvenser.

Utredningens metod och genomförande

Utredningen har tagit del av för uppdraget relevant litteratur, såväl vetenskapliga skrifter som offentliga rapporter samt anlitat ett antal experter inom olika områden. Vidare har utredningen haft omfattande dialoger med kommuner och kommunförbund, privata utförare, forskare, organisationsföreträdare och andra experter. Dessutom har utredningen haft seminarier kring språkutveckling och språkutbildning, förutsättningar för nationellt prov i svenska för personal i äldreomsorgen, fokusgrupp med lärare i svenska som andraspråk, referensgrupp bestående av representanter för pensionärsorganisationerna samt samråd med olika myndigheter. Avslutningsvis höll utredningen ett antal hearingar.

Våra synpunkter på utredningen samt dess bedömningar och förslag

Vi menar att utredningen genomfört sitt uppdrag på ett föredömligt vis och vilar på ett gediget underlag. Vi delar i stort de bedömningar som görs och välkomnar de förslag som lämnas i utredningen. Nedan följer en kort sammanfattning av utredningens huvudsakliga bedömningar och förslag samt vår inställning till desamma.

Förslaget att införa ett språkrav i socialtjänstlagen

Vi delar utredningens bild av att språkproblemen i äldreomsorgen är utbredda och medför negativa konsekvenser för såväl själva omsorgen och vården till de äldre som för personalens arbetsmiljö. Förslaget att införa ett språkrav för arbete i äldreomsorgen förefaller därför skäligt. Utredningens bedömning av lämplig nivå (GERS B2) anser vi utgöra en rimlig avvägning mellan vad som är befogat givet omsorgsarbetets komplexitet och vad som är genomförbart. Vi instämmer i bedömningen att samma språkrav bör gälla för all personal som utför omsorgsinsatser. Vi välkomnar språkravets fokus på språkutveckling både på arbetsplatsen och i utbildning. Vi delar bedömningen att språkravet inte bör utgöra förutsättning för att bli anställd, då det skulle äventyra äldreomsorgens kompetensförsörjning.

Förslagen att ge lämpliga myndigheter i uppdrag att ta fram olika typer av stöd till verksamheterna i arbetet utifrån samt i uppföljningen av språkravet.

Utredningen gör bedömningen att verksamheterna kommer att behöva olika typer av stöd i att implementera och arbeta utifrån språkravet samt i att arbeta aktivt med språkutveckling på arbetsplatserna. Införandet av språkrav inom äldreomsorgen kräver alltså ett intensifierat och breddat utvecklingsarbete i verksamheterna. För att äldreomsorgens verksamheter ska ha förutsättningar att klara detta krävs enligt utredningens bedömning även att resurser för uppdraget tillskjuts. Vi delar utredningens bedömningar och välkomnar utredningens förslag kring att utveckla olika typer av stöd.

Vi delar även utredningens bedömning samt välkomnar dess förslag gällande uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring. Dessa uppdrag bör, enligt utredningen, ske med hjälp av flera statliga myndigheter, utifrån deras respektive uppdrag och kompetenser. Utredningen menar även att uppdragen behöver pågå över en längre period, i olika etapper och samordnas för att få avsedd effekt.

Förslagen att ta fram ett underlag för en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen och ge stöd för hur komvux kan integrera svenska undervisningen med innehåll i vård- och omsorgsämnen.

Vi delar utredningens bedömningar samt ser positivt på de föreslagna myndighetsuppdragen kring att ta fram underlag för en kurs i språk och

kommunikation i äldreomsorgen samt att ta fram ett stöd för hur undervisningen i kursen sva 1 kan integreras med innehåll i vård- och omsorgsämnen.

Förslaget att tillsätta en utredning som ser över hur vård- och omsorgselever i komvux kan ges en mer ändamålsenlig utbildning i svenska språket

Utredningen gör bedömningen att vård- och omsorgselever i den kommunala vuxenutbildningen (komvux) inte alltid har den språkliga kompetens som de behöver för arbetet efter att ha läst kursen svenska som andraspråk. Vi instämmer i uppfattningen att det utifrån ett resursmässigt perspektiv inte är en hållbar ordning att vård- och omsorgselever läser utbildningar som inte rustar dem språkligt för de yrken som de avser att utöva. Mot bakgrund av detta föreslår utredningen att det tillsätts en utredning som ser över hur vård- och omsorgseleverna kan ges en mer ändamålsenlig utbildning i svenska språket i komvux. Vi välkomnar en sådan utredning men önskar göra vissa tillägg utifrån redan existerande forskningsresultat kring problemens tänkbara orsaker.

Utredningen lyfter de iakttagelser de gjort kring problemen med svenskutbildningen för vård- och omsorgselever i komvux. Dessa handlar både om problem kopplade till ämnet sva som sådant, om förutsättningar hos elevgruppen och om ramfaktorer i komvux. Såväl rektorer som lärare vittnar om att de känner press att bidra till genomströmning i kurserna och kompetensförsörjning inom vård och omsorg. Detta leder till 'glädjebetyg' och att elever godkänns trots att de inte uppfyller alla betygskriterier. Dock saknas reflektioner kring marknadiseringens eventuella inverkan på ovanstående. Även om denna aspekt inte framkommit under innevarande utredning finns all anledning att belysa den i kommande föreslagna utredning.

Nästan hälften av eleverna i komvux går sin utbildning hos en icke-kommunal utbildningsanordnare. Komvux är därmed mer marknadiserad än gymnasieskolan. Problemen med 'glädjebetyg' inom gymnasieskolan och dess koppling till marknadiseringens ekonomiska incitament är väl kända. Marknadiseringens konsekvenser inom komvux är betydligt mindre uppmärksammade. Dock visar forskare, i en rapport utgiven av Skolverket¹, att marknadiseringen lett till problem gällande utbildningens kvalitet. Ett sådant problem är att elever får godkänt betyg även om de inte har de kunskaper som krävs. Vi menar därför att det är av yttersta vikt att även marknadiseringens inverkan på svenskutbildningens kvalitet i komvux och elevernas kunskaper efter genomförd (godkänd) utbildning beaktas inom ramen för det föreslagna utredningsuppdraget.

¹ Andersson, Per; Fejes, Andreas; Köpsén, Johanna & Nylund, Mattias (2023) *Lärares tolkning och tillämpning av styrdokument i kommunal vuxenutbildning*. Stockholm: Skolverket.

Följande är svar från professor i arbetsvetenskap Lotta Dellve, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet:

Regeringen har genom såväl statliga utredningar som tillsyn uppmärksammat att bristande kunskaper i svenska språket hos personal i äldreomsorgen kan ge negativa konsekvenser. För att stärka patientsäkerheten inom vård och omsorg av äldre behövs därför krav på språkkunskaper införas för omsorgspersonal.

Vi anser betänkandet grundligt och välarbetat med belysande av flera viktiga aspekter av dagens förhållanden, brister och förutsättningar som rör språkkunskaper, kompetensförsörjning och förmåga att uppfylla lagkrav.

Det är idag svårt att veta exakt hur många av omsorgspersonalen som har språksvårigheter. Våra studier ger en liknande bild av omfattningen av problemet såsom det beskrivs i underlaget.

Vi instämmer i förslaget att det i socialtjänstlagen (2001:453) ska införas en ny paragraf, 3 kap. 3 c §:

Socialnämnden och enskild verksamhet som utför en kommuns uppgifter ska arbeta för att den personal som genomför insatser i social-tjänstens omsorg om äldre personer har en nivå av kunskaper i svenska språket som är relevant för insatsernas genomförande.

Vi instämmer i utredningens förslag på språkrav. Att ange B2 som minsta språknivå är en god målriktning:

Socialnämnden och enskild verksamhet som utför en kommuns uppgifter ska arbeta för att den personal som genomför insatser i socialtjänstens omsorg om äldre personer har en nivå av kunskaper i svenska språket som är relevant för insatsernas genomförande. Vad som avses med relevant nivå av kunskaper i svenska språket regleras i socialtjänstförordningen (2001:937), förkortat SoF. Den relevanta nivån ska vara B2 enligt Gemensam europeisk referensram för språk (Gers).

Vi instämmer också med att ett krav för anställning inte är genomförbart och att språkrav om tillgång till personal med viss språklig kompetens inte heller är ändamålsenligt. Detta kommer innebära en utmaning för arbetsgivarna men, såsom även underlaget redovisar, finns redan utvecklingsarbeten ifråga om språkutveckling som del i kompetensutveckling i fler av Sveriges kommuner.